

årgång 19 • nr 1-2-2006

nattvakkan



Nattvakan

utges av Hudiksvallsregionens fågelklubb (HFK).
Tidningen utkommer med två nummer årligen
och erhålles av samtliga medlemmar i HFK.
Årsavgiften för medlemskap är för närvarande
80 kronor och insättes på pg. 88 94 30-5.



Hudiksvallsregionens fågelklubb

är lokalklubb till Gävleborgs Läns Ornitologiska Förening (GLOF). Medlemskap i HFK är dock oberoende av medlemskap i GLOF. HFK:s verksamhetsområde utgörs av Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner.

Lokalklubben har till syfte att samlar och stimulera intresset för fågelfaunan och skyddet av fågelmiljön i Hudiksvalls och Nordanstigs kommuner. Dessutom skall föreningen verka för att sprida kunskap i fågel frågor genom kursverksamhet och exkursioner. Föreningen skall vara ett forum där medlemmarna inspirerar och informerar varandra. En viktig uppgift för föreningen är att vara drivande i vissa frågor med anknytning till fågelskydd.

Styrelse

Ordförande: Mats Sundkvist, Båtmansvägen 6

824 40 Hudiksvall, Tel. 0650-167 29

Vice ordförande: Kristina Sjöström, Välsta 62

824 94 Hudiksvall, Tel. 0650-74 30 87

Sekreterare: Karin Svensson, Blockvägen 16 F

824 34 Hudiksvall, Tel. 0650-175 37

Kassör: Lars-Göran Lindström, Slåttervägen 13

824 40 Hudiksvall, Tel. 0650-141 21

Övrig ledamot: Bo Fagerström, Dalgatan 10

824 42 Hudiksvall, Tel. 0650-59 51 58

Suppleant: Niclas Vallin, Bergevägen 9

820 77 Gnarp, Tel. 0652-141 20

Suppleant: Jonas Lindh, Hålsjö 8562

820 64 Näsvisen.

Följ med HFK på exkursion

Hudiksvallsregionens fågelklubb har ett digert utflyktsprogram under alla årstider.



Tryckt av:
S-tryck
Skutskär



Sett i markerna vintern -sommaren 2006

Mats Axbrink

DÅ INGEN NATTVAKA kom ut i februari inleder vi denna betraktelse redan i december 2005. Det har ju varit brukligt med övervintrande smådoppingar under senare år. I år fick Nordanstig för första gången stifta bekantskap med arten. En fågel upptäcktes vid Rönn-skär i juletid och fick sällskap av en artfrände i januari. Ytterligare en smådopping sågs i januari i Sörfjärden. Några ovanliga övervintrare var annars kungsfiskare och häger i Iggesund, skärnsnäppa i Mellanfjärden samt svarthätta i Hudiksvall. Riktigt stora ögon gjorde också vi som hade nöjet att se fyra grågäss sträcka norrut vid Kuggören redan den 14

Fortsättning sidan 21

INNEHÅLL NR 1-2 - 06

Sett i markerna
våren-sommaren 2006..... 3
Mats Axbrink

Ringmärkningsverksamheten
2005 4
*Kenneth Karelius,
Lars Göran Lindström*

Varangerhalvön juli 2006 10
Lars Göran Lindström

Fjällgäss i blåsväder 14
Åke Andersson

Lappugglan i Utnäs 17
Lars Göran Lindström

Bilder från Varanger 20
Lars Göran Lindström

Fåglars namn 22
Karin Svensson

Heddiplärkan på Hölick 23
Mats Axbrink

Program 26

*Foto på denna sida. Rödspov,
Hålsjövikén, maj 2006.
Lars Göran Lindström*

*Foto på framsidan. Lunnefågel,
Hornöya, Varanger, Norge juli 2006.
Lars Göran Lindström*

*Foto på baksidan. Myrspov,
Komageruaer, Varanger, Norge juli
2006. Lars Göran Lindström*



Ringmärkt gransångare. Foto: Lars-Göran Lindström.

Ringmärkningsverksamheten

2005

Kenneth Karelius, Lars Göran Lindström

UNDER ÅR 2005 MÄRKTES 3 579 fåglar av 80 olika arter. Antalet boungar var betydligt flera än året innan, 2 833, mest beroende på att märkningen av tärnor och silltrut var rekordartad, medan antalet flygga fåglar fortsatte att minska och slutade på 746.

Märkningen av ugglor i maj gav ett bra resultat. Både kattuggla och slaguggla hade fina häckningsresultat men det roligaste av allt var de två häckningar av lappuggla som hittades. En i ett gammalt ormvråksbo och den andra i ett gammalt duvhöksbo. Sex

ungar av den på våra breddgrader sällsynta ugglan blev märkta.

Positivt var också de många häckningarna av tornfalk. Hela 67 ungar blev märkta. Holkutsättningarna börjar ge större och större effekt.

Märkningen efter kusten gav rekordantal av både silltrut, fisk- och silvertärna. Efter ett långt uppehåll genomfördes märkning på Gran vilket till en del förklarar det höga antalet silltrutar, 872, men även utan Gran så lyckades silltrutarna bra med sin häckning.

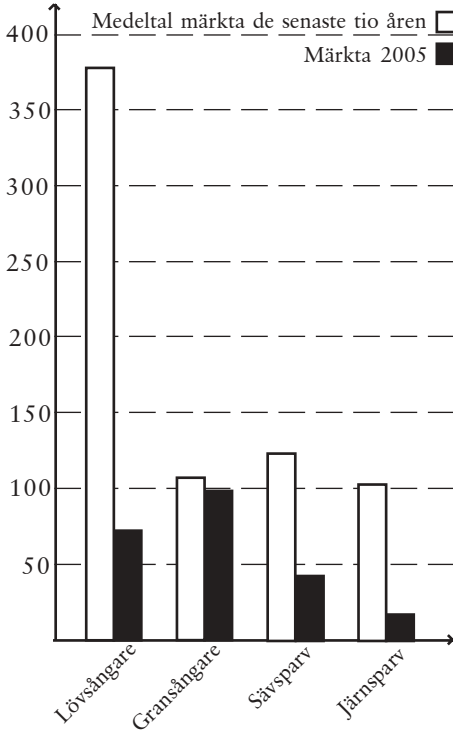


Diagram 1. Antal märkta lövsångare, gransångare, sävsparv och järnsparv 2005, jämfört med genomsnittet under de senaste tio åren.

Totalt så märktes 2329 fåglar efter Hälsingekusten.

Ringmärkningen på Reffelmansviken under hösten blev mer eller mindre en katastrof. Inte sedan 1992 har fångsten varit sämre och då var antalet ringmärkningsdagar betydligt färre än förra året. Totalt märktes 571 fåglar av 36 arter. Jämför man med de sista tio åren var årets fångst bara ungefär en fjärdedel av snittsiffran.

Nästan alla av de arter som vi märker på Reffelmansviken verkar ha haft en mycket dålig häckningsframgång. Det dåliga resultatet var lite förvånande för när vi i juni kolade resultatet i en del av småfågelholkarna

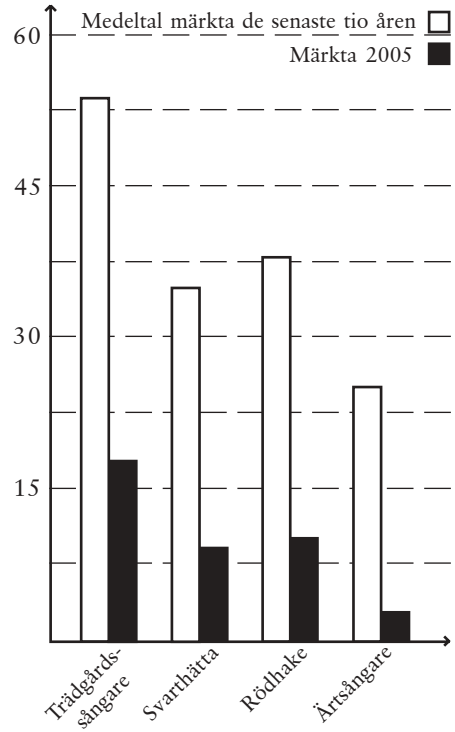


Diagram 2. Antal märkta trädgårdssångare, svarthatta, rödhake och ärtsångare 2005, jämfört med genomsnittet under de senaste tio åren.

så hade svartvit flugsnappare lyckats mycket bra. Många kullar och ett bra snitt på ungfågelsproduktionen.

Speciellt sångare (bland annat lövsångare, trädgårdssångare, ärtsångare och svarthätta) men även flera andra arter som rödhake, sävsparv och järnsparv låg på fångster på 15-30 procent av det normala. En art som avvek från mönstret var gransångare där antalet nära nog blev normalt (se diagram 1 och 2).

Det verkar som om mest nordliga arter drabbats. Den dåliga försommaren med kallt och regnigt väder en stor del av juni är nog en stor orsak till det dåliga resultatet. Man

kan ju bara tänka på vad som skulle kunna hända om samma dåliga förhållanden skulle fortsätta några år. Det skulle verkligen kunna decimera antalet fåglar kraftigt. Stenknäck blev enda nya märkart för året.

Återfynd

Under året inkom 88 återfynd av 19 arter. Trutarna dominerade med gråtrut som överlägsen etta. Här följer några av de intressantaste fynden.

En **gråsiska**, av rasen cabaret, märkt på Reffelmansviken kontrollerades av en ringmärkare i Utsira, Norge efter knappt två år. En annan gråsiska, också av rasen cabaret, fastnade även den ännu en gång i ett slöjnat, nu på Faludden, Gotland bra precis två år efter den blev märkt (1).

Två återfynd av **havstrut** kom från Holland. En av fåglarna var märkt på Skottstenarna, Rogsta och var vid avläsningen sju år gammal. Den andra, som hittades död, var betydligt yngre, märkt året innan. I Kaliningrad, Ryssland hittades ytterligare en havstrut död, fem år efter födelsen på Tihällsten. Ett fjärde återfynd kom från Jylland, Danmark (2).

Fyra återfynd av **skrattnås** kom från Holland. Alla avlästa av ringmärkare. Den äldsta var drygt fyra år gammal. Två av fynden kom från Belgien, den ena avläst och den andra funnen död. Även från Irland kom ett återfynd. Fågeln blev avläst två gånger, i september och i november. Fågeln var född på Gröthällan, Innerstön (3).

Inget riktigt långväga återfynd av **silltrut** inkom under året. Dock två fynd från Finland, ett från Tyskland och ett från Kroatien. Den sistnämnda fågeln ringmärktes på Jättbågan i juli 1998 och avlästes i Zagreb i mars 2005 på väg norrut från sina vinterkvarter. Avstånd 1794 km (4).

En **fisktärna** märkt på Halvarskär kontrollerades endast 43 dagar senare av en ringmärkare på Ottenby, Öland. En annan fågel



Gråsiska av rasen cabaret.

var betydligt äldre, nästan sju år, när den kontrollerades utanför Bryssel, Belgien i april 2005. Ringen måste ha varit sliten för märkaren satte på en ny ring (5).

En **tornfalk** som märktes i Mörtsjön, Hasela i juni 2006 hittades häckande i Vasa län, Finland sommaren 2005. Fågeln, en hona, var en av sex ungar i kullen.(6).

En **taltrast** märkt som unge hittades två år senare död i Spanien, skjuten. Avståndet från märkplatsen i Stammäs var 2422 km (7).

En **tordmule** född på Jättbågan hittades åtta år senare häckande på andra sidan Bottnhavet utanför Vasa. För en annan mule gick det inte lika bra. Den ändade sina dagar i ett fisknät utanför Gdansk, Polen (8).

Det är inte lätt att vara rovfågel, varken dag- eller nattaktiv. En slaguggla var bara fyra månader gammal när den hittades död i Gnarp. Trafiken skördar många offer. En berguv märkt utanför Hudiksvall hittades trafikdödad fem år senare i Bollnäs och en ormvråk blev bara ett år gammal innan den mötte sitt öde i form av en bil. En fiskgjuse drunknade i ett fisknät i Rengsjö, Hälsingland fyra år gammal.

Kontroller

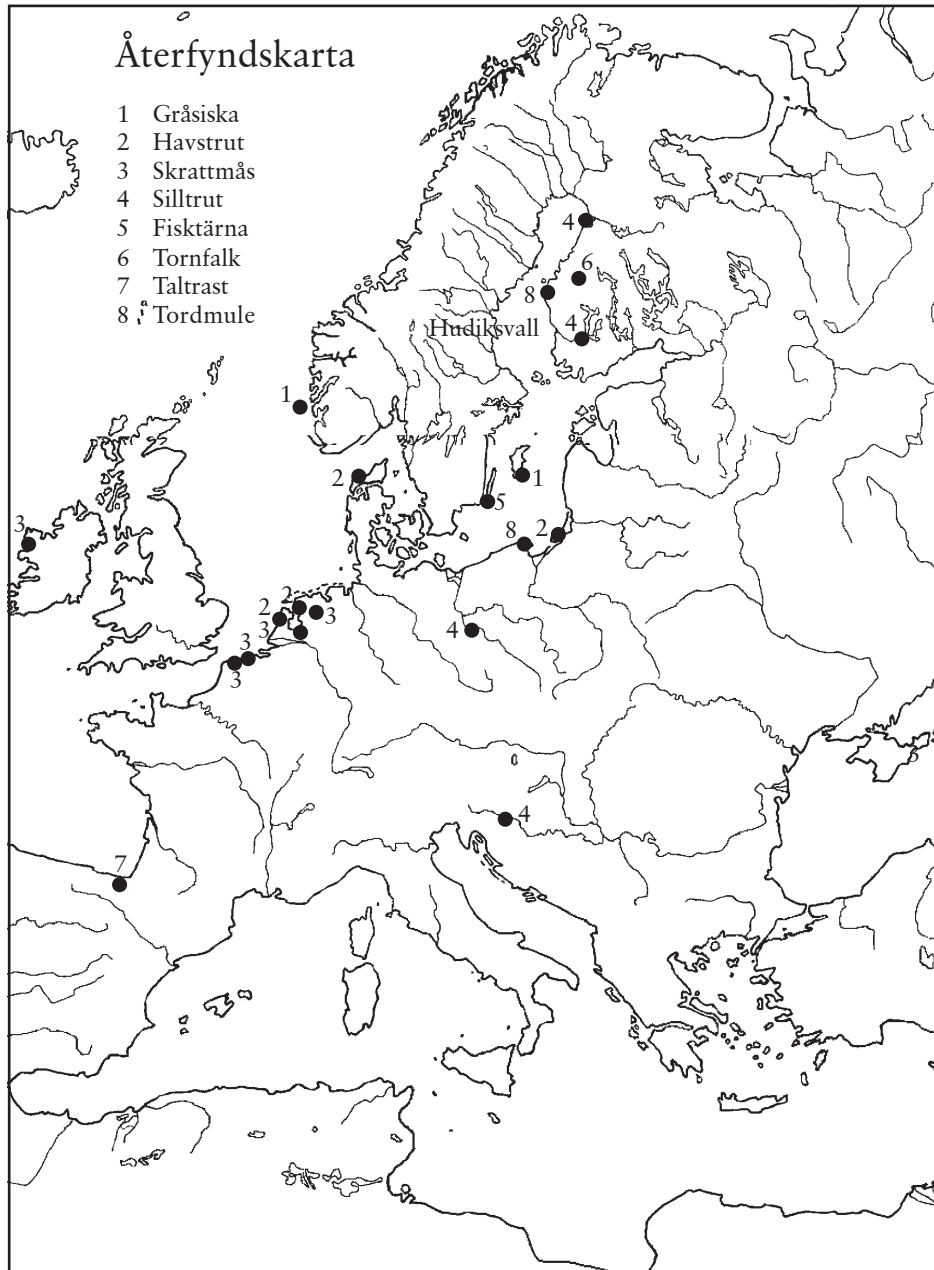
Ett flertal havsörnar, både från finska och svenska Lappland, Vasa-län, Åland och södra Sverige, avlästes på åtlar. En silltrut märkt i Gamla Karleby, Finland hittades död på Gran och en rörsångare märkt i Värmland fångades på Reffelmansviken.

Art	Pull	Flygg	RMV	Summa
Storskarv	123			123
Gråhäger	9			9
Vigg		1		1
Ejder	1			1
Knipa		1		1
Fiskgjuse	6			6
Ormvråk	4			4
Duvhök	5	1		6
Tornfalk	67			67
Strandskata	2			2
Tofsvipa	1			1
Roskarl	5			5
Labb	6			6
Skrattmås	83			83
Fiskmås	148			148
Gråtrut	300			300
Silltrut	872			872
Havstrut	52			52
Fisktärna	195			195
Silvertärna	460			460
Skräntärna	2			2
Tobisgrissla	25			25
Tordmule	153	1		154
Kattuggla	10			10
Lappuggla	6			6
Slaguggla	16			16
Sparvuggla		2	1	2
Hornuggla	1			1
Tornseglare	5	1		6
Gråspett		1		1
Större hackspett		6		6
Ladusvala	4			4
Ängspiplärka		9	9	9
Trädpiplärka		3	3	3
Sädesärta	4	4	4	8
Sidensvans		3		3
Järnsparv		19	19	19
Rödhake		10	10	10
Blåhake		12	12	12
Rödstjärt	8			8

Art	Pull	Flygg	RMV	Summa
Buskskvätta		3	3	3
Rödvingetrast	10			10
Björktrast		1		1
Trädgårdssångare		18	18	18
Svarthätta		9	9	9
Ärtsångare		3	3	3
Törnsångare		4	4	4
Sävsångare		8	8	8
Rörsångare	2	20	22	22
Kärsångare		1	1	1
Lövsångare		74	74	74
Gransångare		99	99	99
Kungsfågel		1	1	1
Svartvit flugsnäppare	151	1		152
Talgoxe	11	105	37	116
Svartmes		1		1
Blåmes	5	31	20	36
Tofsmes		2		2
Talltita		3	2	3
Nötväcka		5		5
Trädkrypare		3	2	3
Törnskata		5	5	5
Skata		1		1
Kaja	5			5
Kråka	3			3
Stare	72			72
Pilfink		9	1	9
Bofink		8	6	8
Bergfink		21	10	21
Gråsiska		15	15	15
Snösiska		2	2	2
Steglits		6	6	6
Grönfink		114	110	114
Grönsiska		16	7	16
Domherre		35	3	35
Stenknäck		1		1
Rosenfink		1	1	1
Sävparv		43	43	43
Videsparv		1	1	1
Gulspurv		3		3
Summa	2833	746	571	3 579

Återfyndskarta

- 1 Gråsiska
- 2 Havstrut
- 3 Skrattmås
- 4 Silltrut
- 5 Fisktärna
- 6 Tornfalk
- 7 Taltrast
- 8 Tordmule





Linnefågel, Hornöya juli 2006. Foto: Lars-Göran Lindström.

Varangerhalvön

juli 2006

Lars Göran Lindström

Sommaren 1989 gjorde fågelklubben en resa till Nordnorge och bland annat besöktes Varangerhalvön. Jag hade då inte möjlighet att följa med. Nu i somras blev det äntligen av att göra en resa till tundran och fågelöarna.

PLANERINGEN FÖR RESAN BÖRJADE I MAJ när jag kollade tidtabeller för buss genom Finland och Norge och båtturer ut till fågelberg. Sådana gånger är Internet ett otroligt hjälpmedel.

Varangerhalvön ligger i nordöstra Norge inte långt från den ryska gränsen. Eftersom

jag befann mig i Båtskärsnäs, utanför Kalix, skulle min resa (80 mil norrut) börja där.

Första etappen var med buss till Torneå. En kort paus utnyttjades till att växla in både euro och norska kronor. Tre dagar tänkte jag stanna på Varangerhalvön så jag växlade in 3 000 svenska kronor. Tusen kronor om

dagen verkade ju vara en vettig summa när jag mesta delen av tiden skulle vara ute i naturen och titta på fåglar. Men det visade sig inte stämma riktigt.

Nästa etapp gick till Rovaniemi där en långfärdsbuss skulle gå till Vadsö på Varangerhalvön. Efter mat och en öl i Rovaniemi väntade "Eskelinen lapinlinjat" som har kört busstrafik till Nordnorge sedan 1920-talet. Jag behövde inte trängas på bussen, tre passagerare totalt. Nordfinland består mest av stora skogar avlösta av små sjöar och myrområden så första delen av resan blev ganska monoton. Sodankylä och Ivalo passerades och mot kvällen kom bussen fram till Enare träsk och den stora sjön med dess många små öar och vikar gav en välkommen omväxling. Ända sedan jag gick i folkskolan och läste om skolterna som bodde vid sjön har jag velat se hur den ser ut. Ett par timmar senare började landskapet att bli mera kuperat och fler och fler kalfjäll syntes. Kring midnatt kom vi fram till Tana älven, gränssälen mellan Finland och Norge, och nu var jag alldeles ensam på bussen. Ett flertal båtar var ute och fiskade lax i den berömda storlaxälven. En stund senare, Norge är smalt här uppe, kom vi ner till Varangerfjorden och ishavet. Från bussen såg jag flera havsörnar och en del labbar i den ljusa sommarnatten (midnattssolen skiner från början av maj till mitten av augusti). Strax före klockan ett var bussen framme i Vadsö, fylkeshuvudstaden för Finnmarks fylke, med cirka sex tusen invånare. Klockan var mycket och jag tyckte inte att det var någon ide att ta in på hotell så jag hittade en parkbänk mitt inne i stan, tog fram sovsäcken och lade mig på bänken. Efter cirka en timme hörde jag röster och satte mig upp. Två något berusade norrmän kom fram och undrade varför jag sov på parkbänken. Efter en del förklarande så berättade de en massa om Vadsö och den stora invasion av finnar som skedde på 1800-talet. Alla ortsnamn skrivs fortfarande på tre

språk norska, samiska och finska och många invånare pratar fortfarande finska. De lovade att komma med frukost klockan fem men då låg de nog och sov ruset av sig.

Klockan sju skulle bussen till Vardö gå och innan hann jag med en tur ut till Vadsöya, en promenad på 500 meter. Där såg jag ett tjugotal alförrädare, tyvärr så hade ingen sin praktdräkt kvar. Mängder av strandskator och rödbenor gick också efter stranden.

Bussfärden till Vardö tog bara drygt en timme. Busschauffören berättade om de många havsörnar som brukar sitta efter stranden och mycket riktigt satt där tre även nu. Innan man kommer till Vardö åker man igenom en 2900 meter lång tunnel under havet. Det var den första tunnel av sitt slag som byggdes i Norge. Halv nio var vi framme i Vardö och nu hade jag en halvtimme innan båten skulle gå till fågelberget Hornöya. Allt hade flutit på bra och alla tider som jag hade skrivit ut från Internet hade stämt.

Vardö är Norges östligaste stad med cirka två tusen invånare. De flesta lever av fisket och de industrier det skapar.

Båtturen ut till Hornöya tar bara tio minuter och ganska snart efter att vi lämnat hamnen syntes både tretåiga måsar och alkor av olika slag. Vi gick iland alldeles nedanför fågelberget och man slogs direkt av den enorma mängden fåglar och den otroliga ljudkuliss som man möttes av. Stanken av spillning kändes också mycket starkt.

På Hornöya häckar tretåig mås, tordmule, sillgrissla, spetsbergssill, lunnefågel, stor-skarv och toppskarv.

Efter att ha fotat alla arter i ett flertal olika positioner följde jag stigen upp på själva ön till Vardö fyr. Där hade man en otrolig utsikt över Vardö och omkringliggande öar. Vid tolvtiden kom båten och på återfärden visade sig en stormfågel alldeles intill båten. Hungrig som jag var smakade en fisksoppa i Vardö alldeles utmärkt. Buss tillbaka till Vadsö



Kärrensnäppa. Komageruaer, Varanger juli 2006. Foto: Lars G Lindström.

och därefter tog jag in på hotell, en natt på parkbänk fick räcka.

På kvällen tog jag åter en promenad till Vadsöya som var utgångspunkt när Nordpolen skulle erövras av Roald Amundsen. Luftskeppsmasten står idag kvar som ett monument. I en större pöl snurrade ett 50-tal smalnäbbade simsnäppor runt i sin jakt efter insekter. Även en brednäbbad simsnäppa visade sig kort. Vinterhämling och gråsiska hördes varnade på ett flertal ställen och ännu fler alförrädare syntes, dock ingen praktejder bland alla vanliga ejdrar.

Nästa morgon var det åter dags att ta bussen mot Vardö. Denna gång steg jag dock av halvvägs vid Komageruaer där jag på kartan sett att det fanns ett vidsträckt myrområde inte allt för långt från vägen. Vädret var inte helt perfekt lite småregn och 12 grader varmt men alldeles lugnt.

Det var ganska lättgången terräng, uppe på fjället fanns ett ganska stort antal ”hytter” och till varje ledde en, ja jag vet inte om man skall kalla det för väg, men det var i alla fall lättare än om det inte funnits någon alls. Jag hade inte gått långt förrän jag hörde ett läte som jag fick fundera en stund på vad det var. Lappsparv så var det. Det visade sig att lappsparv var den överlägset vanligaste tättingen följt av ängspiålräcka och stenskvätta. Så är det inte i de svenska fjäll jag varit i. Där är lappsparven inte alls så frekvent som här, trots att markvegetationen såg ut precis som i de svenska fjällen. Efter en stund kom jag fram till själva myren. Jag stötte upp en kull fjällripa och såg flera labbar. Någon enstaka fjällabb visade sig också. Minst tre par kärrensnäppa varnade och en blåhake visade upp sitt vackra bröst. På väg tillbaka till vägen kom resans höjdpunkt, myrspov. En otroligt

grann hane och en nästan lika fin hona visade upp sig fint där de stod på tuvor fulla av hjortronblad. De var mycket oroliga och hade nog sina ungar alldeles i närheten. En brushane varnade precis innan jag lämnade myren. En överraskande observation var häckande roskafl fem kilometer från kusten, på kalfjället. Hemma är man van att bara se roskaflen längst ut i kustbandet.

På eftermiddagen kom bussen tillbaka från Vardö och jag fortsatte nu mot Ekkeröya. Ett fågelfjäll som numera är en halvö och dit bilväg går nästan ända fram. På Ekkeröya häckar 40000 tretåiga måsar men efter att ha sett 20000 på Hornöya var jag ganska less på "krykjorna" så istället gick jag upp på själva halvön. Där fanns mängder av kanonställningar och bunkers från andra världskriget. På fjällplatån såg jag även här en mängd lappsparvar och labbar.

Nu hade sista bussen till Vadsö redan gått så enda möjligheten att ta sig dit var med taxi. Det var till skillnad från allt annat inte mycket dyrare än i Sverige. Jag frågade taxichauffören om han hade något bra matställe att rekommendera och jag fick tips om ett

indiskt ställe (det fanns bara en restuarang till). Väl framme i Vadsö uppsökte jag den indiska restaurangen och inmundigade kyckling med ris och curry. Jättegott och dyrt var det. Servitösen frågade om jag ville ha ett nambröd. Jag trodde att det ingick men det kostade 50 norska kronor (över 60 svenska).

Efter att jag betalat notan gjorde jag en koll över hur mycket norska pengar jag hade, 44 kronor var allt jag hade kvar. Så trots en natt på parkbänken så var de 2500 norska kronorna i stort sett slut på två dygn. Som tur var så hade jag sett allt jag ville så det var nu bara att vänta tills bussen skulle gå tillbaka till Rovaniemi klockan tre på natten. Men det blev ingen öl under väntetiden utan bara en påse godis.

Höjdpunkten på resan var besöket på myren vid Komagervaer. Där visste jag vilka arter man skulle kunna se men man fick leta upp dem själv och det var spännande hela tiden. Fågelbergen var också häftiga men efter en stund blev man lite less för det var ju hela tiden samma arter även om mängden var imponerande.

Labbar, Ekkeröya, Varanger juli 2006. Foto: Lars G Lindström.



FjällGÄSS

i blåsväder



Fjällgäss i Lillfjärden. Foto: Lars G Lindström.

Åke Andersson

Fjällgäsen är en globalt hotad art och den fortsätter att minska. Utsatta gäss i de svenska fjällarna i Projekt Fjällgås regi riskerar att behöva avlivas på grund av misstankar om att de kan bära blåsgåsgener. Problemen är många, men nu är ryska fjällgäss på väg till Sverige. Kanske kan de vända vinden för fjällgässen?

DET LILLA KVARVARANDE FJÄLLGÅSBESTÅNDET i norra Norge är nu nere på 10-20 par och har under längre tid minskat med 5-10 procent årligen. De senast kända häckningarna av fjällgäss från det ursprungliga beståndet i Finland och Sverige ägde rum under 1990-talet. På Kolahalvön i Ryssland och området närmast öster där om finns endast enstaka

fåglar kvar. Först i nordligaste Ryssland, väster om Ural, finns fjällgäsen i något större antal.

Att arten minskat så kraftigt beror på den höga dödligheten under flyttning och i övervintring. Inte minst senare års ringmärkning av norska och ryska fjällgäss har visat att många försvinner under flyttningen till



vinterkvarteren. Främst tycks det vara jakt och biotopförändringar som orsakar detta.

Fjällgäsen klassas som globalt utrotningshotad och den är tillsammans med kornknarren den enda fågelarten i vår fauna som har så dystra utsikter.

I detta hotläge har satsningar gjorts för att rädda arten kvar i Europa. Två synsätt har utvecklats, dels ett som vill lägga all kraft på att skydda det ursprungliga beståndet, dels ett som vill hjälpa upp läget med uppfödning, utsättning och ändring av sträckväg. Motsättningarna mellan dessa grupper har efterhand blivit mycket stora.

Häckfågel i Lappland

Projekt Fjällgås startades av Lambert von Essen för 25 år sedan. Arbetet har gått ut på

att försöka få fjällgäsen tillbaka som häckfågel i Lappland.

Projektet har drivits av Svenska Jägarförbundet med stöd av Världsnaturfonden, Naturvårdsverket, Nordens Ark och dåvarande Domänverket. I sen tid har även Våtmarksfonden, Alvins fond och Göran Gustafssons Stiftelse för natur och miljö i Lappland bidragit. Stora ideella insatser har gjorts av projektgruppen, fjällbor och enskilda ornitologer.

Strategin har varit att med hjälp av fosterföräldrar (vitkindade gäss) lära fjällgäsungar som fötts upp på Öster Malma att flyga mot sydväst till övervintring i Holland, en flyttning som går genom områden och till lokaler med begränsad jakt och där många gåslokar skyddas.

Efter utsättning av fjällgäsungar under åren 1981-1999 har ett litet bestånd av fjällgäss etablerats i Arjeplogsfjällen. Under senare år har 10-15 par häckat i området och det totala beståndet uppgår till i storleksordningen 100 fåglar. Antalet flygfärdiga ungar varierar, men genomsnittet ligger på cirka 15 ungar per år.

Stort bakslag

Så långt allt väl, även om det finns kritiker som tycker att förändringen av flyttväg är ett tveksamt ingripande i fåglarnas naturliga beteende.

Det stora bakslaget för projektet kom när genetiska undersökningar visade att en del av de fjällgäss som finns i hägn på Öster Malma och i djurparker i Sverige och nordvästra Europa bär på arvsanlag från bläsgås.

De fåglar som bevisligen hade gener från främmande arter har avlivats. Problemet för fortsättningen är emellertid att fjällgås och bläsgås är så nära besläktade att det med dagens genetiska metoder är omöjligt att med hundra procents säkerhet välja ut hägnade fjällgäss som är fria från arvsanlag från andra arter.



Fjällgäss i Lillfjärden. Foto: Lars G Lindström.

En lösning för att få fram rena fjällgäss för utsättning skulle kunna vara att få in vildfångade fjällgäss. Norska fåglar vore det allra bästa, men med tanke på hur få fåglar som finns har detta hittills ansetts alltför riskabelt.

Ryska fjällgäss

Sedan flera år har Projekt Fjällgås haft samarbete med ryska biologer som lovat hjälpa till. Och nu är åtta fjällgäss, fångade som ungar i norra Ryssland 2005, på väg att flyttas till karantän. Jordbruksverket har gett tillstånd för införsel. Innan dessa gäss sänds till Sverige ska de testas så att de inte är bärare av fågelinfluensa eller andra sjukdomar.

Självklart kommer det att ta ett antal år innan gruppen blir så stor att ungar produceras för utsättning. Någon utsättning i regi av Projekt Fjällgås är därför inte aktuell under de närmaste åren.

Däremot har ett annat projekt, Operation Fjällgås, som leds av tyska biologer fått tillstånd för utsättning av 25 fjällgåsungar i Västerbottensfjällen under 2006*.

Fåglarna ska präglas på ultralätta flygplan och ledas till övervintringsområden i västra

Tyskland. Det blir alltså ett test av den metod som i mindre skala tidigare prövades av några fransmän och som gav upphov till en film som visats i svensk TV

Tillståndet för inplantering gäller under förutsättning att fjällgässen uppfyller vissa angivna genetiska krav. Jägareförbundet har beslutat överlåta ägg från fjällgässen på Öster Malma och Gotland för denna testflygning.

Projektet har mötts av kraftig kritik från många håll. Man menar att det är att etablera en ny flyttväg och att metoden är alltför artificiell.

Avliva svenska gäss?

Av de utsatta fjällgässen från Öster Malma har sannolikt åtminstone några inslag av blås-gås. Från bland annat norskt håll uppfattas det som en fara för de norska gässen.

Bonnkonventionens vetenskapliga råd har gett rekommendationer att fånga in eller avliva hela det nuvarande svenska beståndet. Under 2006 ska en utredning göras för att bedöma vilka konsekvenser det svenska beståndet kan ha för norska fjällgäss, om det är motiverat att plocka bort beståndet och hur man i så fall skulle gå tillväga.

Det är tufft att vara fjällgås i dessa tider och det är inte lätt att vara deras livräddare heller.

Fotnot: Åke Andersson är andfågel-forskare och ansvarig för Projekt Fjällgås.

Artikeln är tidigare publicerad i Svensk Jakt.

* Den planerade utsättningen av fjällgås-ungar i Västerbottensfjällen, med hjälp av ultralätta flygplan med sikte på ett övervintringsområde i västligaste Tyskland, är inställd. Orsaken är fågelinfluensan som gjort att en sponsor dragit öronen åt sig.



Lappugglan i Utnäs

Lars Göran Lindström

REDAN I FEBRUARI såg en av fågelklubbens medlemmar Olof Bovin, som bor i Utnäs, en lappuggla. Dagarna efter var flera av fågelklubbens medlemmar till Utnäs och fick se den imponerande fågeln. För min del blev det dock inte att åka dit (OS höll på som bäst). Sedan kom ingen observation förrän på kvällen den 21/4 då Olof ånyo såg lappuggla, nu dessutom två stycken.

Dagen efter, som var en lördag, cyklade jag vid femtiden på eftermiddagen ut till Utnäs. Jag hittade ganska snabbt det öppna område där ugglan hade setts dagen före. Vädret var inte så bra, det blåste en kall nordvästlig vind, så efter en promenad runt området ställde jag mig i lä bakom en lada ivrigt

spanande efter ugglorna. Efter cirka två timmar hörde jag några kråkor kraxa intensivt och samtidigt fick jag se en lappuggla komma flygande alldeles ljudlöst in mot en skogsdunge. Allt gick mycket fort men jag fick i alla fall se en lappuggla. Jag gick mot det område där jag hade sett ugglan flyga in. Trastar och bofinkar varnade upprört men hur jag än gick och letade fick jag inte syn på någon ugglan. Klockan var nu halv nio och jag hade ju ändå fått se lappugglan så jag gick tillbaka mot cykeln som jag hade ställt efter en liten grusväg. Jag klev på cykeln för att fara hem.

Jag hade bara cyklat 50 meter när jag genom några grenar såg att det satt en ugglan



cirka 40 meter längre fram efter grusvägen. Snabbt av cykeln, men för snabbt för jag snubblade när jag skulle stiga av och förde ganska mycket oväsen. Då var det kört tänkte jag, men ugglan hade inte gett sig iväg utan satt helt lugnt kvar på sin gren. Jag tog fram kameran och började sakta smyga mig närmare. När grenarna inte längre var i vägen tog jag de första bilderna. Ugglan satt snällt kvar och tittade inte speciellt mycket åt mitt håll. Jag gick närmare och närmare ivrigt fotograferande. Till sist hade jag kommit så nära så att jag var mitt framför ugglan, på andra sidan grusvägen. Jag satte mig försiktigt ned för att få bättre stöd för kameran. Ugglan satt kvar och jag knäppte en hel massa kort.

Jag reste mig försiktigt upp och började gå över grusvägen, knäppte nya kort och

smög mig ännu närmare. Då jag var så nära att ugglehuvudet täckte hela sökaren på kameran stannade jag på cirka tre meters avstånd från ugglan som fortfarande satt alldeles lugnt på samma gren. Hade jag haft en lång arm hade jag nästan kunnat ta i fågeln. Den snurrade på sitt huvud och spanade åt alla möjliga håll. För att ugglan skulle titta på mig (jag ville ha bilder rakt framifrån) var jag tvungen att skrapa med foten i gruset annars spanade den åt andra håll och brydde sig inte ett dugg om mig.

Enligt Olof hade den tidigare också varit helt oskygg och suttit på deras tomt bara några meter från huset.

Det blev nog den häftigaste fågelupplevelse som jag har varit med om, tre meter från den näst största ugglan i Sverige. Resultatet ser ni på bilderna.



Fåglar i Varanger



Tretåig mås. Ekkeröya, Varanger juli 2006. Foto: Lars G Lindström.



Toppskarv. Hornöya, och lappspurv, Ekkeröya, Varanger juli 2006. Foto: Lars G Lindström.



Spetsbergsgrißla. Hornöya, och Roskarl, Komageruaer, Varanger juli 2006. Foto: Lars G Lindström.

Fortsättning från sidan 3

januari! Vintern ville dock visa var skåpet skulle stå och februari och mars blev riktigt kyliga. Kalla vintrar innebär mycket havsis och på de områden som förblir isfria samlas stora mängder sjöfågel. Kring Hornslandet kunde under denna period ses bland annat flera alförrädare, bläsand och mängder av dykänder.

Kring Hudiksvall ses varje år de flesta i Sverige förekommande anser-gässen. I Nordanstig brukar det vara lite sämre ställt med den saken. Därför kan vi uppmärksamma att bläsgäss sågs i Jättendal och Gnarp under våren och en spetsbergsgås i Bergsjö. Andra trevliga vårfynd i den kommunen var rördrom i Jättendalssjön, härfågel i Bäcksand, Gnarp samt snatteränder vid Ornskarpen. I början av september hittades en rastande dubbelbeckasin på Gnarps golfbana.

Rariteter i Hudiksvallstrakten var relativt få men nämnas bör att spelande dubbelbeckasin återkom till Finflo och rödspov rastade åter i Hålsjöviken. Det var först på sensommaren som riktigt ovanliga fynd gjordes:

först en storlabb som sågs utanför Korsholmsudden och sedan en hane amerikansk kopparand i Tjärnatjärn, Bjuråker.

Var det gott om ugglor våren 2005 så måste 2006 läggas till handlingarna som ett av de sämsta uggleåren. Det var i princip knäpptyst i skogarna och det enda i uggleväg som kunde skänka glädje var flera lappugglor som sågs bland annat i Forsa, Norrbo och Delsbo. Om ugglelyssningen var dålig så gick det lite bättre att lyssna till nattsångare under försommaren. Rördrommen i Jättendal är redan nämnd och till den kan läggas fem vaktlar, fyra småfläckiga sumphönor, sju kornknarrar, en flodsångare och rätt gott om gräshoppssångare i vårt område.

Bland områdets häckfåglar kan vi nog tillföra sillgrissla nu. Arten ses ju årligen i enstaka exemplar i våra tordmulekolonier. Flest fåglar brukar ses på Gran och länge har vi misstänkt häckning här. Under sommarens besök på ön så sågs stadigt dryga tio sillgrisslor och vid ett tillfälle i juni kunde ett par ses som parade sig på ön, ett nog så starkt häckningsindicium.



Alförrädare vid Kuggören, mars 2006. Foto; Lars Göran Lindström.



Fiskegylse, Svink maj 2006. Foto: Lars G Lindström.

Fåglars namn

Karin Svensson

Varför heter fåglar som de gör och hur har de fått sina namn? Börjar man ställa sig sådana frågor och försöka leta svaren, blir man snart fascinerad av hur mycket ett fågelnamn kan berätta. Många fåglars namn har en mycket spännande historia och betydelse. I boken "Orre, trast och trana. Om fåglars namn har en mycket spännande historia och betydelse. I boken "Orre, trast och trana. Om fåglars namn" av Lennart Nilsson, finns mycket spännande att läsa. För den som bara är det minsta nyfiken på ursprunget till och betydelsen av fåglars namn, är boken verkligen att rekommendera. Här följer några smakprov:

Gröngöling

Gröngölingen har ett unikt svenskt namn. Efterledet göling med varianterna gyling, gyling och gölja syftar på färgadjektivet gul. Gröngöling betyder alltså den gröngule, en mycket logisk förklaring med tanke på gröngölingens gula övergump.

Morkulla

Det dialektala ordet mor betyder skogig kärrmark och en kulla är en flicka. Fågels namn betyder alltså kärrflickan eller skogstösen. Artens latinska namn syftar på samma sak. Scolopax rusticola betyder den långnäbbade lantflickan.

Fortsättning sidan 25



Hedpiplärka. Kraftigt sträckt bröst. Foto: Stefan Persson.

Hedpiplärkan på Hölick

Några tankar

Mats Axbrink

Att hitta något riktigt ovanligt i fågelvärlden är få förunnat. I början av december 2005 hade jag glädjen att finna en hedpiplärka på sanddynfälten på Hölick.

FÅGELSKÅDNING KAN SOM BEKANT BEDRIVAS under hela året och i alla delar av vårt område. Att åka ut för att skåda fågel en gråmulen dag i början av december kanske dock för många inte låter särskilt lockande. Jag tog dock en vanlig så kallad Hornslandsrunda denna lördag utan några större förhoppningar att se något oväntat. Efter ett besök på Kuggören

så anländer jag vid tolvtiden till Hölick. Jag går först ut på Hölickskär för att kolla lite sjöfågel. Därefter går jag mot sanddynområdet. En familj med hund är ute och promenerar i området och framför dem så flyger det upp en piplärka rakt emot mig. Jag hör dess lockläte, men känner inte alls igen det. Vad är det här för någonting? Borde

kollas upp! Jag går fram till platsen där fågeln landat och den flyger upp innan jag hunnit lokaliserat den på marken. Jodå det är en piplärka, men återigen detta konstiga lockläte. Hmm, sent på året, konstigt lockläte, sanddynfält. Kan det vara den extremt ovanliga mongolpiplärkan? Jag gör ett nytt försök att få syn på fågeln. Den flyger åter upp, men nu tillsammans med en gulsparv. Piplärkan är klart mindre än sparven – ingen mongolpiplärka alltså. Attan också, vad kan det vara? Jag ringer desperat Thomas Thiger om hjälp, får hans tips om vad jag borde titta extra på om jag skulle få bra syn på den. Efter ett tag får jag en kort obs när den springer i kanten mellan sandstranden och gräsmark, storlek som en ängspiplärka, rätt mörka ben, rätt kraftigt streckad på bröstet, ingen streckning på ryggen. Klockan är två på eftermiddagen och det börjar bli rätt mörkt. Kollar i fågelboken, teoretiskt skulle det kunna vara en hedpiplärka, men den är ju ändå ovanligare än mongolpipen..! Kanske en avvikande ängspiplärka ändå? Ringer och pratar med Thomas och Stefan Persson på kvällen, de åker ut och kollar om de kan hitta fågeln på söndagen.

Thomas och Stefan hittar fågeln på söndagen, men tyvärr får de inte ut något mer än att det är något skumt med denna fågel och att den är i princip omöjlig av få syn på när den skickligt smyger bland grästuvorna. Säkert något ovanligt, men piplärkor är ju svåra arter och då gäller det att se alla karaktärer på dem. På måndag regnar det och så måste man jobba, men Stefan ringer på kvällen ”På onsdag kommer snön, borde vi inte åka ut och leta piplärkan imorgon?”. Sagt och gjort. På tisdag är vi en mindre delegation som är på plats. Piplärkan hittas efter ett tag på Själhällorna, men den har inte ändrat beteende, lika omöjlig att få syn på trots att vi smyger som indianer bland grästuvorna.....! Stefan har med sig några

slöjnet som placeras upp på strategiska platser och döm om vår förvåning när fågeln helt plötsligt flyger in i ett av näten. Snabbare än Asafa Powell är vi framme vid nätet och kan plocka loss piplärkan. Eftersom vi redan innan läst på om olika piplärkearter kan vi ganska snabbt konstatera att det rör sig om en hedpiplärka! Andra fyndet i Sverige! Vi tar olika mått och fotograferar fågeln från alla vinklar. Fågeln återfinns inte under onsdagens snöglopp.

Hedpiplärkan förekommer i flera raser på norra halvklotet. Det första fyndet i Sverige avsåg en fågel av den sibiriska rasen. När vi under de närmaste kvällarna granskar mått och foton blir vi allt säkrare på att vår fågel är av den amerikanska rasen. I Sverige är det ju inte alltför ovanligt med fynd av sibiriska tättingar under hösten, till exempel taigasångare, kungsfågelsångare och större piplärka (den senare har ju exempelvis setts tre gånger på Hölick). Fynd av amerikanska tättingar är dock oerhört ovanligt. Varför skulle ett sådant göras hos oss av alla platser?

Som alla kommer ihåg så drabbades Amerika under hösten 2005 av ett otal orkaner. Oväder kan ofta föra fåglar på avvägar och under hösten sågs bland annat på Azorerna amerikanska tättingar i en aldrig skådad omfattning. Kunde hedpiplärkan på Hölick vara ett resultat av Katrina med flera orkaner i Amerika? Men Hölick ligger ju på ostkusten, vore det inte mer rimligt att amerikanska fåglar landar på västkusten istället? Jovisst, men är de i bra kondition så fortsätter ju fåglar in över land och blir då svåra att upptäcka. Exempelvis så ses fler sibiriska tättingar på norska västkusten än efter svenska norrlandskusten. Små fåglar blir lättare att upptäcka när de tvekar att bege sig ut över havet än när de kommer in från havet och har en lång kuststräcka att välja på. Kanske hedpiplärkan kom in över Norge fortsatte österut

till den nådde havet igen vid Hölick och gjorde halt där den tyckte sig finna en lämplig plats att rasta på.

Man kan också fundera på hur många hedpiplärkor och andra rara småfåglar som förblir oupptäckta. Det är självklart enklare att hitta en stor fågel än en liten. I Hudiksvalls kommun har exempelvis ägretthäger och taigasångare setts vid två tillfällen vardera. Jag skulle tro att den verkliga fyndbildens egentligen är 1 på 10000 och inte som nu 1 på 1. Säkerligen smyger det omkring många ovanliga tättingar höstetid även i våra trakter, det gäller bara att upptäcka dem. Det är bara toppen på isberget som vi lyckas hitta.



Hedpiplärkan blir ringmärkt. Observera den osträckade ryggen. Foto: Mats Axbrink.

Fortsättning från sidan 22

Fiskgjuse

Gjuse är ett namn som kommit att bli speciellt svenskt. Det härstammar från det indoeuropeiska gheu, med betydelsen skälla och tjuta. Namnet gjuse härmar med andra ord fågelns läte. I flera andra länder kallas fågeln annars för fiskörn. Fischadler på tyska, fiskeörn på danska och norska samt aguila pescadora på spanska.

Talgoxe

Förleden talg är lätt att förstå. Talgoxen är begiven på fett och förknippas i många dialektnamn med talg och fläsk; talghackare, spikeköttfågel, fläsktjuv med flera

Namnets andra del är mera underlig. Det var vanligt att ordet oxo användes om stora och klumpiga varelser, något som inte passar in på den snabba lilla talgoxen. Tydligt användes också ordet oxo ofta i negativ bemärkelse och som skällsord. På samma sätt som arten kallades fläsktjuv fick den namnet talgoxe för att den snabbt var framme och hackade i sig talg och fet mat.

Vigg

Detta är ett av de få verkligt helsvenska fågelnamnen. Ordet vigg betyder kil i äldre svenska och härstammar från ett indoeuropeiskt ord med betydelsen skarp. Det syftar förstås på viggens huvudprydnad, den spetsiga, kilformade tofsen i nacken. Vi finner samma ord i åskvigg. I Norge heter viggens toppand och i England tufted duck, det vill säga tofsprydd and.

Spov

Det svenska spov och det norsk-danska spove går tillbaka på ett äldre ord, spoe eller spui, som finns i isländskan. Detta tros vara släkt med det germanska spowan (skynda sig) och engelskans speed (hastighet). Ordet spov skulle alltså betyda den snabbe.

Storspovens vetenskapliga namn är Numenius arquata, som i översättning blir påfallande poetiskt. Det grekiska ordet noumenios kommer av neos (ny) och mene (måne). Arquata är latin och betyder bågformad. Fågeln kallas alltså den bågformade nymånen, vilket självfallet anspelar på den böjda näbben.



Blåmes:Reffelmansviken, april 2006. Foto: Lars G Lindström.

Program

höst – vår

Samling där inte annat anges är alltid vid Lillfjärdens utfodringsplats.

World Bird Watch Day 7/10

Tid: 07.00
Ansvarig: Karin Svensson, 0650-17537

Över hela världen spanar man in hur många arter och hur många individer av varje art som man kan se. Vårt mål för dagen blir med all sannolikhet Hornslandet. Hoppas att vi kan bidra med någon art som inte kan ses i övriga Sverige.

Fältbestämning av rovfåglar 14/11, 5/12, 9/1 och 6/2

Tid: 19.00
Ansvarig: Mats Axbrink 0650-963 87
Plats: Studiefremjandet
Lilla Kyrkogatan 9

Hur skiljer man en ormråk från en bivråk?
Är rovfågeln som flyger förbi en stenfalk eller en tornfalk. Om du vill lära dig det och mycket annat när det gäller våra rovfåglar

så har du nu tillfället. Som deltagare i studiecirkeln får du den nya upplagan av boken "Rovfåglar i Europa" till en kostnad av 100kr. Bokens nypris är 258kr. Begränsat antal platser. Anmälan sker till Karin Svensson 0650-17537. Skynda på för det finns bara 15 platser.

Nyårsexkursion

1/1

Tid: 08.00
Ansvarig: Mats Axbrink 0650-963 87

Åter dags för den nu traditionella fågel-exkursionen på årets första dag. Förra året kom det hitills bästa resultatet, 51 arter sågs. Få se om det kan slås.

20-års jubileum

23/1

Tid: 19.00
Plats: CUL, före detta Lansén
Ansvarig: L-G Lindström, 0650-14121

I november 1986 hölls fågelklubbens första möte i Tomashamnsstugan. Vi vill fira detta 20-års jubileum med att dricka kaffe och äta tårta (fågelklubben bjuder) och dessutom titta på bilder tagna av Lars G Lindström. Lite nostalgisnack ingår också.

Ugglexkursion

6/3

Tid: 19.30
Ansvarig: Mats Sundkvist, 0650-16729

Att vara ansvarig för årets ugglexkursion är inte lätt. Man vet aldrig om det blir en total flopp eller om man trots allt får höra

någon uggle ropa. Därför är det som vanligt klubbens ordförande som är ledare för denna högst osäkra utflykt.

Årsmöte

13/3

Tid: 18.30
Plats: Räddningstjänsten
Ansvarig: Styrelsen

Sedvanliga årsmötesförhandlingar och fika som fågelklubben bjuder på. Vi skall också försöka få någon, precis som förra året, att visa sina bilder från någon intressant resa.

Tisdagsexkursioner

Som en förhandsinformation startar årets tisdagsexkursioner den 10/4. Beroende på våren kan det finnas mycket fågel i markerna då eller så är det fortfarande vinter.



Järnsparv:Reffelmansviken, april 2006.
Foto: Lars G Lindström.

